

Transcriptie iconengesprek met Jan Scheirs

Introductie Jan Scheirs

Deze keer spreek ik met Jan Scheirs. Een veelzijdige Noord-Brabantse korenmolenaar bij wie passie voor molens, het landschap en hun omgeving een centrale rol speelt.

Jan begon zijn molencarrière in 1976 als een soort gastheer van een historisch gereedschapsmuseumje bij de - stilstaande - molen De Doornboom in Hilvarenbeek.

Destijds was hij een student die wat wilde bijverdienen, maar die niets afwist van molens.

Maar dat veranderde in de jaren daarna. Gegrepen door het molenvirus begon hij op molen De Nijverheid in Ravenstein aan de opleiding tot vrijwillige molenaar. De korenmolen maakte op hem de meeste indruk en dus besloot hij daarna de opleiding tot ambachtelijk korenmolenaar te volgen. Ook deze opleiding rondde hij met succes af en sinds 2016 mag hij zich meester-molenaar noemen. Inmiddels maakte hij ook naam als molensteendeskundige.

Jan Scheirs heeft diverse publicaties op zijn naam staan en samen met een andere molenspecialist blies hij het in molenaarskringen gerenommeerde blad Molenwereld nieuw leven in, nadat dit dreigde te verdwijnen.

In Noord-Brabant ontpopte hij zich van begin jaren 80 tot 2020 als een gedreven organisator die in nauwe samenwerking met gelijkgestemden van de praktisch stilstaande stellingkorenmolen de Kerkhovense Molen in Oisterwijk een florerend vrijwilligersbedrijf maakte met ruim 60 mensen. Een periode waar hij met veel plezier én voldoening op terugkijkt, maar ook een periode waarin veel van hem werd gevraagd. Hij besloot daarom ook het wat rustiger aan te doen en vertrok naar molen De Nijverheid in Ravenstein. Maar het bloed kruipt waar het niet gaan kan want ook deze molen probeert hij meer 'op de kaart' te zetten.

Momenteel staat echter bovenaan zijn 'verlanglijst' een lang gekoesterde droom: de terugkeer van de Akkermolen in Hilvarenbeek.

1. Jan_Scheirs_Jeugdijaren-Eerste contact met molens-Akkermolen en De Doornboom	
Aantal minuten:	5
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

SP1: Jan, kun je mij iets vertellen over jeugd van: wanneer kwamen de molens in jouw leven?

SP2: Dat is, zonder dat ik dat toen goed besepte, al aan het eind van de jaren 50 geweest. Ik wist niet wat een molen was. Dat heeft nog 20 jaar langer geduurd. Maar zo rond 1957 ging mijn vader, die fabrieksarbeider was, tot en met de zaterdagochtend nog moest werken, 's middags, op zaterdagmiddag met mij fietsen, als het mooi weer was. Ik zat voorop of achterop de fiets. En ik herinner me dat heel levendig. Zijn favoriete doel om naartoe te fietsen was een molen in het dorp Hilvarenbeek, waar ik geboren en getogen ben. En dat is niet de molen De Doornboom die er nou nog staat, maar een andere molen die toen nog intact was, de Akkermolen. Die is later afgebrand. Mijn vader fietste daar naartoe en op de berg van die Akkermolen stond, half van het talud afgereden, een oude vrachtwagen waar het portier van loshing. Mijn vader stapte af. Die ging in de schaduw van de molen zitten, gehurkt, zoals mensen dat toen vaak deden, tegen

de molenromp aan en stak daar een sigaret op, want iedereen rookte. En hij liet mij een uurtje in die vrachtwagen spelen, wat ik enorm fijn vond. Dat zijn hele levendige herinneringen gebleven. Nogmaals, dat het een molen was, besepte ik nauwelijks, maar die vrachtwagen had mijn belangstelling. En later in mijn leven zou diezelfde molen op een andere manier nog terugkomen. Zo is het aanvankelijk begonnen, maar mijn echte molenliefde is eigenlijk pas ontstaan omstreeks 1976. En ik was een paar jaar eerder teruggekeerd van een mislukte studie aan de Technische Universiteit in Delft, had driekwart jaar niks omhanden en ben me toen gaan verdiepen in de regionale geschiedenis. Archeologie met name. Die belangstelling sluimerde al langer, maar omdat ik toen op 22-, 23-jarige leeftijd niks om handen had, heb ik dat toen handen en voeten gegeven door lid te worden van de plaatselijke Heemkundige Kring in Hilvarenbeek. En die Heemkundige Kring had een museum met oude ambachtsgereedschappen ingericht. En omdat ze daar moeilijk een ruimte voor konden vinden, hadden ze de stilstaande molen, De Doornboom, uitgezocht om daar een ambachtenmuseum in te richten, met gereedschappen van een schoenmaker, een klompenmaker, een bijenhouder en allerlei andere vaklieden van vroeger aan de muur. Ze hebben mij gevraagd om daar, omdat ik historische belangstelling had getoond, aan de entree te zitten in de weekenden. Nogmaals, ik had niet veel om handen. Ik kwam daar graag zitten, op zaterdag- en op zondagmiddag. Het verkeer raasde toen nog dwars door het dorp. Er was nog geen omleiding rond het dorp heen, nog geen rondweg aangelegd. En veel van die mensen die door het dorp kwamen, passeerden dan ook molen De Doornboom en parkeerden hun auto en kwamen even binnen om dat museumpje te bezoeken. Een bijverschijnsel, voor mij een hoofdverschijnsel, was eigenlijk wel dat ik de helft van de inkomsten mocht houden. Als student met weinig inkomsten was dat zeer welkom. Op die manier heb ik een hele tijd daar de entree bemenst van dat hele kleine ambachtenmuseumpje. En ik ben me op een gegeven ogenblik gaan afvragen, wat is dit voor een gebouw met die vier wieken hierboven? Het stond altijd stil. En op rustige tijden ging ik eerst naar boven en ging ik me afvragen, wat is dat? En zo is eigenlijk de belangstelling voor molens ontstaan tot iemand zei, ook in 1976: 'Weet je wel dat er een vereniging is in Nederland, die schijnt in Amsterdam te zitten en die heet de Vrijwillige Molenaars of zoiets. En daar kan je leren hoe je zo'n molen moet laten werken.' En samen met die man die dat vertelde, hebben wij toen een brief geschreven, het was het pre-digitale tijdperk, aan de vereniging Het Gilde van Vrijwillige Molenaars. Later hebben wij een brief teruggekregen dat het inderdaad mogelijk was om een opleiding te volgen. De opleidingsmogelijkheden in Brabant waren beperkt, maar er was een mogelijkheid om bij molenaar Voet in Ravenstein op zaterdagen de praktische lessen te gaan maken. En zo zijn wij met drie mensen uit Hilvarenbeek uiteindelijk, we hadden er nog iemand bij gevonden, in 1976 voor het eerst afgereisd naar Ravenstein om daar de opleiding tot vrijwillige molenaar te gaan volgen. En zo is het begonnen.

2. Jan_Scheirs_(Geen) kennis van molens – begin bij molen in Ravenstein	
Aantal minuten:	3
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

SP1: Jan, je vertelde net van dat je hier in Ravenstein aan die opleiding begon. Maar vertel eens eerlijk, wat wist je überhaupt van molens af en van de hele molenwereld? Had je daar enig idee van hoe dat in elkaar stak?

SP2: Ik had daar geen enkel idee van. Ik wist zelfs niet dat er over molens informatie ter beschikking was. Ik heb vlak na 1976 met mijn medeleerlingen toen, uit Hilvarenbeek, molenmuseum De Valk in Leiden bezocht. Daar lag een boekje. Dat was de tweede of derde druk van het befaamde pocketboekje, toen nog, van Stokhuyzen, Molens. Ik heb dat, wij met zijn drieën hebben dat met verwondering aanschouwd en gekocht natuurlijk en gelezen. En pas tien jaar later of zo zou ik erachter komen dat er heel veel meer over molens bekend was en geschreven was. Maar ik had daar op dat moment, toen ik aan die molenbelangstelling uiting gaf door de opleiding te gaan volgen, geen flauw idee van. Het enige wat ik meemaakte toen, dat was dat we hier op een zaterdag in Ravenstein, waar we nu zitten ... Dat ik daar beland ben. Als ik de molen opging en dat daar de oude molenaar, hij was inmiddels ook al 65, met een alpinopetje op en een kaki kiertje aan en een sigaar in zijn mond en de hond die altijd mee de trappen op ging naar boven en daar ook rondliep, aan het malen was. De molen werkte. En er stroomde meel uit de pijp. En hij stond naast die pijp om de licht te bedienen. En dat was voor het eerst van mijn leven dat ik een molen zag, zoals een molen ook bedoeld was en gemaakt was, namelijk malend. Dat had ik nog nooit meegemaakt. En ik had zelfs nog nooit een molen zien draaien eigenlijk. En dat was volledig nieuw. En dat contact met die man heeft me erg geïnspireerd. En dat zou mijn verdere molenloopbaan, als ik het zo mag noemen, altijd de drijfveer blijven, de werkende, de malende korenmolen die ik daar voor het eerst gezien heb.

3. Jan_Scheirs_Opleiding vrijwillige molenaar en het examen	
Aantal minuten:	5
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

SP1: Jan, dan moest je aan de bak met je opleiding. En hoe ging dat? Hoe verliepen de instructies van die meneer Voet en hoe ging de opleiding verder? En uiteraard ben ik benieuwd of je nog zenuwachtig was voor je examen. Kun je dat samenvatten?

SP2: Ik zal het proberen. De opleiding verliep voorspoedig, moet ik zeggen. Was ook heel anders van aard dan nu. De theorie was zeer beperkt. Het boekje van Stokhuyzen, de pocket, moest wel gelezen worden, maar was niet eens verplichte examenstof, geloof ik. Dan was er de cursus van Jan den Besten, de gestencilde uitvoering, die vooral op poldermolens betrekking had. En de informatie die Het Gilde van Vrijwillige Molenaars toen uitbracht, dunne, aanvankelijk gestencilde en later gewoon gedrukte boekjes in kleine oplagen met heel praktische informatie, waar ik wel veel aan heb gehad. En dat was het dan eigenlijk. Dat moesten we zelfstandig bestuderen. Er waren nog geen theorieavonden om dat te ondersteunen. En ook de praktische scholing hier op de molen en op de paar andere molens die ik toen bezocht heb, omdat er toen ook al wel gesteld werd dat je meerdere molens moest bezoeken van een ander type ook. De praktische scholing was minimaal. Arnold Voet hier in Ravenstein heeft vooral geïnspireerd door het goede voorbeeld te geven, door het te doen. Van theorie had hij ook nauwelijks gehoord. En vlak voordat wij op examen gingen, dat was na anderhalf jaar opleiding ongeveer, zei hij ook van: 'Het wordt tijd dat jullie eens gaan theorieën. Ga maar eens de kap in.' Dat was zijn idee van waar je dan de theorie moest oefenen, in de kap. En hij heeft nooit echt dát kunnen uitdragen, maar dat was ook helemaal niet nodig. Voor mijn gevoel sloten de ... als je interesse had, want die moet je natuurlijk wel hebben, dan sloten de praktische voorbeelden die

Transcriptie iconengesprek met Jan Scheirs

Voet gaf hier, door het gewoon te doen, en wat wij daarover lazen als wij 's winters met de boeken op schoot, die nog niet zo dik waren als nu, bij de centrale verwarming waren gezeten, perfect bij elkaar aan. En dat heeft er eigenlijk toe geleid dat twee van ons drieën na anderhalf jaar geslaagd zijn. De derde man moest het een keer overdoen, een half jaar later. En die heeft het toen ook gehaald. En wij zijn daar met zijn drieën niet echt minder goede molenaars door geworden dan de molenaars die nu worden afgeleverd na veel meer theoriestudie, denk ik.

SP1: En hoe ging dat examen zelf eigenlijk, Jan?

SP2: Het examen zelf? Je vroeg naar de zenuwen. Die waren er bij mij niet zoveel. Het examen is afgenomen in Goirle, op een van de bergmolens daar. Dat ik daar persoonlijk niet zo tegenop keek, dat had waarschijnlijk te maken met het feit dat ik scholier was geweest, studeerde, gewend was aan de examensituatie. En zoals ik al zei, het kon mij niet genoeg zijn. Ik wilde er alles van weten. Ik was er heel intensief mee bezig. De interesse was groot. Ik had niet het idee dat ik daar bang voor moest zijn, voor die examensituatie. Dat bleek ook wel. Ik ben ook geslaagd. Maar de commissie bestond toen uit drie strenge heren. Althans, twee van de drie waren nogal streng. De strenge heren waren Vellekoop, van de provincie Zuid-Holland, geloof ik, en Malisse van de provincie Gelderland. En de meer menselijke inbreng werd gebracht door oud-poldermolenaar Dirk van Vliet uit Abcoude. En die drie hebben zij laten slagen, maar niet zonder dat er toch de nodige kritische opmerkingen over wat er allemaal nog niet goed ging aan het eind bij werden gemaakt.

SP1: Kun je nog zeggen welke kritiekpunten dat waren, Jan?

SP2: Nee, daar is het te lang voor geleden. En misschien heb ik het ook verdrongen, Ed. Maar ik was blij dat ik het had. Er stond ook al een molen klaar, als het ware. Dat was voor hun wel belangrijk. Dat herinner ik me wel, dat ze in de nagesprekken ook vroegen van: 'Wat ga je nou doen als je je diploma hebt?' En ze vonden het heel belangrijk om in te schatten van, is er nou een molen waar je kunt gaan beginnen? Dan leken ze toch eerder geneigd om iemand toch maar dat examen te gunnen, dan wanneer iemand zei van: 'Ik weet het nog niet.' Dan had ik de indruk dat ze toch wat strenger waren.

Jan Scheirs - Op zoek naar een molen – Aan de slag op de Kerkhovense Molen	
Aantal minuten:	9
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

SP1: Dan ben ik natuurlijk benieuwd welke molen dat was, Jan, die je al in de pijplijn had zitten toen je je examen afrondde. Welke molen was dat?

SP2: Hij zat nog niet in de pijplijn. Hij stond op mijn netvlies, met een aantal andere molens in Midden-Brabant, die stilstonden. Want Het Gilde van Vrijwillige Molenaars bestond wel, maar afgezien van de persoon van Jan Wengelaar, die namens Het Gilde contactpersoon was in Midden- en Oost-Brabant en Dirk de Ruiters, die nog steeds actief is, nu als vrijwilliger, was contactpersoon voor West-Brabant, kende ik niemand. Behalve die twee mensen kende ik eigenlijk nauwelijks collega's die wat verder weg vrijwilliger waren. En de communicatiemiddelen waren ook beperkt in die tijd. We hadden wel contacten in de naaste omgeving, maar niet iets verder weg. Dat is nu wel heel anders geworden. Voor mijn gevoel

stonden alle molens in Brabant toen stil. Stonden er of slecht bij of waren net gerestaureerd, maar werken of draaien deden ze eigenlijk geen van allen. In Midden-Brabant, in de omgeving van Hilvarenbeek, waren er wel een paar die mijn belangstelling hadden getrokken, omdat ze er goed bij leken te staan, draai- of maalvaardig leken, maar niet bemand werden. En ik heb bij verschillende van die molens geprobeerd met een brief om bij de gemeentebesturen, die daar eigenaar van waren, toegang te krijgen tot die molen. En uiteindelijk is dat gelukt bij de Kerkhovense Molen in Oisterwijk. Daar ben ik in 1979 terechtgekomen. Die molen was pas gerestaureerd en gecompleteerd ook. Want voor die tijd was het jeugdherberg geweest, waarbij heel het interieur eruit gesloopt was geweest. Die had sinds de jaren 50 eigenlijk leeggestaan en was natuurlijk ook nooit meer in werking geweest. En in 1979 stond hij daar te wachten tot hij weer opnieuw gebruikt kon gaan worden. En ik heb me tot de gemeente gewend en gezegd dat ik daar graag als vrijwillig molenaar wilde komen. Er was voor die tijd iemand anders geweest, die had belangstelling getoond om de molen professioneel te gaan huren kennelijk. En uit alles bleek dat de gemeente, toen ik dat vroeg, helemaal niet gewend was aan het verschijnsel vrijwillige molenaar. Ze wisten niet wat dat was. Ik kreeg een contract thuisgestuurd waar de honden geen brood van lusten. En ik heb toen nog spoedoverleg moeten voeren met Hans de Nie, de toenmalige voorzitter van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars, om te kijken hoe ik daar uit kon komen. Want dat contract ging heel erg ver. Daar werd bijvoorbeeld in gesteld dat ik daar wel kon komen, tegen een bepaalde huursom. En dat alle schade, die aan de molen zou worden berokkend, rechtstreeks op mij zou worden verrekend, et cetera. En ik werd daar heel erg onzeker en angstig door. En heb aan Hans gevraagd hoe dat moest. Die zei van: 'Nooit doen. Niet mee akkoord gaan. Ze weten niet wat het is kennelijk, een vrijwillige molenaar.' Dat bleek. Maar een half jaar later, toen de molen nog steeds stilstond en ze kennelijk toch niet in staat waren geweest om het ding te verhuren, toen hebben ze mij alsnog gebeld en gezegd van: 'Kom de sleutel maar halen. Doe er maar mee wat je wilt.' Zo is het ook gebeurd. Ik ben aan het eind van 1979 naar het gemeentekantoor afgereisd. Daar stond een prachtig gerestaureerde molen, met allerlei onvolkomenheden natuurlijk nog, die niet gebruikt was, klaar. En een van de gemeenteambtenaren schoof mij, toen ik aan de andere kant van de tafel zat, een sleutel toe en zei: 'Alsjeblieft, je gaat je gang maar.' En zo is het begonnen en daar is het ook bij gebleven. Ik heb nooit een verdere afspraak of een contract of wat dan ook van de gemeente voorbij zien komen. En vervolgens ben ik daar vanaf 1979 tot en met 2020 gebleven.

SP1: En wat was het eerste wat je dan eigenlijk deed daar, om die molen weer aan de praat te krijgen?

SP2: Gaan kijken en heel erg onzeker ook weer, want wat had ik voor ervaring, wat had ik voor kennis? Ik had pas mijn diploma gehaald. En dan kom je daar alleen in een soort van grote stellingmolen, in zo'n donker, eenzaam gebouw binnen. Wat moet je daarmee? Ik heb heel zachtjes geprobeerd om het ding te laten draaien. En vervolgens kwam ook al snel de wens op natuurlijk om met het ene koppel molenstenen dat erin was teruggelegd weer te gaan malen. Maar dat heeft nog wel een tijdje geduurd voor dat goed kon. Er moest van alles nog gebeuren en aangepast worden, voor dat het lukte.

SP1: En hoe heb je dat aangepakt dan, want het is je wel gelukt.

SP2: Heel geleidelijk en met behulp van anderen. Want ik ben daar begonnen, maar het jaar daarop, in 1980, heb ik onmiddellijk steun gezocht. Ik heb dat eigenlijk heel mijn molenleven lang gedaan. Altijd beseft van, ik kan het niet alleen. Ik heb niet

Transcriptie iconengesprek met Jan Scheirs

alleen handjes nodig, maar ik heb ook mensen nodig die meedenken en die met mij overleggen van: hoe zullen we dat doen? En ik heb in 1980 Hub van Erve gevonden, die al die jaren door, tot aan het eind bij de Kerkhovense Molen eigenlijk mijn molencollega, mijn molenmaat is gebleven. En samen hebben we dat toen, vanaf 1980, verder uitgebouwd met de stenen verkerven, want daar was geen graan mee te malen. Vervolgens nieuwe stenen aangeschaft, kunststenen, van de firma Janus Kees uit Leende. En pas in 1982 was dat allemaal voor elkaar. Hadden we ook afzet gevonden, door een paar bakkers te zoeken. En toen is het bedrijfje, als het zo mag heten, want dat is allemaal erg klein natuurlijk, voornamelijk gericht op zaterdagen nog ... Vanaf 1982 is het bedrijfje daar echt gaan draaien.

SP1: Kijk. En vervolgens zijn er stappen gezet om het uit te breiden, het bereik van de Kerkhovense Molen, want het is best wel een bedrijf geworden.

SP2: Uiteindelijk is het een vrijwilligersbedrijf geworden, zo mag ik het wel noemen, waar 65 vrijwilligers actief waren, een groentetuin bij was, een winkel onder op de begane grond was ingericht, beperkte horeca ook. Onder op de begane grond ook weer, maar ook buiten zomers op het terras.

SP1: En hoe ging dat dan?

SP2: En dat is een geleidelijk ontwikkeling geweest, die eigenlijk zich heeft afgespeeld naar aanleiding van een tweede restauratie, die in de jaren 90 zich heeft voltrokken. Die tweede restauratie was nodig vanwege onvolkomenheden in het draaiende en gaande werk, maar vooral vanwege vochtproblemen. Wij hadden last van de 'stenen molenziekte', zoals hij ook wel genoemd werd door Johan Bakker (vermaarde molendeskundige- red.). Die molen lekte als een mandje bij westenwinden en regenachtig weer. En wij konden daar op een gegeven ogenblik geen weerstand meer aan bieden. De schimmelculturen en het nat worden van het hout heeft ons ertoe gedwongen om in 1992 die molen stil te zetten. En we hebben toen een hele lange periode gehad, van maar liefst zeven jaar, waarin we naar een nieuwe restauratie hebben moeten toewerken. Waarin de gemeente ook van die geldverslindende molen af wilde, als eigenaar. Toen hebben we ook een stichting opgericht. We hebben die molen als stichting overgenomen. En tegelijkertijd zijn wij gaan kijken hoe we de stichting konden uitbreiden tot een grotere vrijwilligersorganisatie, waarmee we ook die winkel en die beperkte horeca invulling konden geven. We zijn gaan samenwerken met clubs die verstandelijk beperkte mensen werkverschaffing boden. En zo hebben wij die organisatie kunnen uitbouwen. En in 1999 was die tweede restauratie dan een feit. En toen is het bedrijfje, zoals het er nu eigenlijk nog uitziet, van start gegaan.

SP1: Maar je hebt wel van het begin af aan die ambitie gehad om daar iets groots van te maken, van die molen? Je zag potentie in die molen?

SP2: Nee, ik heb persoonlijk alleen maar de ambitie gehad om die molen weer in bedrijf te brengen. Om niet alleen de wieken te laten draaien op zaterdag, maar om er ook graan tot meel te malen, wat een goede kwaliteit had, om er een product van te maken waar we trots op kunnen zijn. En dat was ik vanaf het begin eigenlijk al. En daarmee samen hing natuurlijk dat je dat niet alleen kon, dat je dat met meerdere mensen moest doen. En in die contacten en die gesprekken met meerdere mensen en hun betrokkenheid ook, want daardoor is het gekomen ... Die zeiden: 'We willen hier ook wel iets doen. Mensen rondleiden of mensen aan het werk zetten of koffie schenken.' Door die betrokkenheid van die grotere groep mensen, allemaal verenigd rond die stichting de Kerkhovense Molen, die de molen ook in eigendom heeft overgenomen ... Daardoor, doordat die groep van

Transcriptie iconengesprek met Jan Scheirs

betrokkenen groeide en doordat die mensen ook hun eigen ideeën hadden over hoe moeten we dat doen, heeft zich dit ontwikkeld. Alleen had ik dit niet gekund en had ik het zo ook niet kunnen bedenken.

5. Jan_Scheirs_Ontwikkeling organisatie van het 'bedrijf' Kerkhovense Molen	
Aantal minuten:	4
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

SP1: Jan, het is toch niet niks wat je daarbij die Kerkhovense Molen hebt bereikt. Want jullie begonnen uiteindelijk met zijn tweeën. En het is nu uitgegroeid tot een vrijwilligersbedrijf van 65 mensen. Hoe is dat eigenlijk allemaal organisatorisch gegaan? Kun je daar wat meer over vertellen?

SP2: De ontwikkeling is gegaan van twee mensen eigenlijk, dat waren Huub en ik vanaf het begin, die werkelijk alles zelf deden. Een aantal jaren lang daarna ook nog. Of het nou was het witten van de binnenmuren van de molen, of het uitgraven van een put, waar het vliegwiel van een motorkoppel in moest draaien, of het maken van folders, of het benaderen van bakkers die meel af wilden nemen, het voeren van een gesprekje voor de radio, of het geven van een interview voor de krant, het rondleiden van bezoekers, we deden werkelijk alles zelf. Maar het was natuurlijk allemaal nog op een beperkte schaal. En toen dat ging groeien, hadden we meer mensen nodig, maar de mensen brachten ook extra kwaliteiten met zich mee. En soms hebben we daar specifiek mensen ook voor gezocht, die bepaalde activiteiten van ons konden overnemen. Het is een stichting geworden, met een stichtingsbestuur. En de vrijwilligers om dat stichtingsbestuur heen, zijn ook in aantal gegroeid. Die vrijwilligers hielden zich aanvankelijk eigenlijk hoofdzakelijk bezig met de horeca en de winkel beneden, op de begane grond. Later de tuin ook, waar groente verbouwd werd, die dan weer in de winkel werden verkocht, naast de meelzakjes en de andere streekproducten. Dat was de taak van de vrijwilligers. Maar in het bestuur hebben wij ook steeds meer specifiek gezocht naar mensen, om ons aan te vullen en te vervangen, met bepaalde kwaliteiten. Bijvoorbeeld om fondsen te werven, of om de plaatselijke ondernemers te benaderen voor steun, of omdat zij ingebed waren in het sociale en maatschappelijke leven in Oisterwijk. Huub en ik kwamen daar niet vandaan. Die daardoor hun netwerk konden aanspreken en die vrijwilligersgroep konden laten groeien van 10, aanvankelijk, naar uiteindelijk 60 mensen. Daar hebben we heel specifiek naar gezocht. En ik moet zeggen dat we uiteindelijk een heel goed team van bestuurders hebben gevonden, die al die taken hebben weten in te vullen en voor een belangrijk deel van onze schouders hebben kunnen nemen. Daardoor heeft het ook een succes kunnen worden en kunnen blijven als vrijwilligersorganisatie.

SP1: Want jullie begonnen uiteindelijk met dat alleen op zaterdag de molen toch eigenlijk te bezoeken was?

SP2: Ja.

SP1: Hoe is dat eigenlijk gegroeid? Hoe vaak is de molen nu open?

SP2: Inmiddels is het zo dat er een groep van zes molenaars is, en gediplomeerde molenaars ook, dat is heel bijzonder. En dat de molen, behalve op zaterdag, wanneer hij op te bezoeken is, op meerdere dagdelen per week, op zijn minst twee

nog, ook werkt. Want er zijn heel wat klanten gevonden, niet alleen particuliere klanten, beneden, maar ook zes of zeven bakkers. Nu hebben ze het even moeilijk in verband met de maatschappelijke crisis, in verband met de toegenomen prijzen van alles, maar vooral van het gas en de andere energiekosten. Maar die bakkers zijn steeds meer af gaan nemen aan molenmeel daar. Daar hebben we ook lang aan gewerkt, om dat zover te krijgen. En daardoor zijn zes molenaars, afwisselend, verschillende dagdelen inzetbaar in Oisterwijk. Ik ben dan zelf inmiddels vertrokken. Maar die zes houden de boel daar goed draaiend. En daarnaast is er ook een bijgebouw neergezet, waar een reinigingsmachine is komen te staan. Er wordt ook zelf graan ingekocht van boeren en gereinigd en opgezakt. Het is een heel bedrijfje geworden, met al die vrijwilligers. Dat eigenlijk klinkt als een klok, mag ik wel zeggen.

6. Jan_Scheirs_Over de kennis en het gebruik van molenstenen	
Aantal minuten:	4
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

SP1: Jan, het is duidelijk dat jouw hart echt bij het korenmolenaarschap ligt. Kun je daar iets meer over vertellen? Hoe is dat zo begonnen? En dan kun je misschien ook wel even meenemen hoe het met je liefde voor molenstenen gaat.

SP2: Zoals ik al eerder vertelde, is mijn ontmoeting hier met Voet, die hier op die malende molen stond, in 1976, allesbepalend geweest voor wat ik verder aantrekkelijk en interessant heb gevonden in de molenwereld. Die malende molen en die molenstenen, waar dat allemaal tussen gebeurde, dat had mijn belangstelling. Die molenstenen lagen in een kuip, van hout. Aan alle kanten afgedekt. En dan hing het boven graankorrels. In en onder kwam er meel uit. En dat was een groot geheim voor mij, aanvankelijk, wat daar precies gebeurde en hoe het gebeurde. En ik wilde twee dingen. Ik wilde het proces kennen, maar ik wilde het ook kunnen. En die combinatie heeft mij eigenlijk altijd op het spoor van de korenmolen en van het ambacht gehouden. Enerzijds ben ik het altijd blijven doen, als vrijwilliger, in mijn vrije tijd. Ik heb nooit de ervaring bereikt die een beroeps, door vijf dagen per week om die molen te staan, kan bereiken. Maar toch heb ik geprobeerd om daar zoveel mogelijk uit te halen en zoveel mogelijk van te leren als maar mogelijk was. Onder andere door de cursus malen met stenen te gaan volgen, al voordat ik geslaagd was voor mijn diploma vrijwillig molenaar. In 1977 ben ik naar het Station voor Maalderij en Bakkerij in Wageningen afgereisd, of wat er toen nog van dat station over was. In Wageningen was voordien dat station gevestigd en de Molenaarsschool. Want vanaf het begin van de vorige eeuw hadden we in Nederland al een Molenaarsschool, een molenaarsopleiding. Een oud-docent aan die Molenaarsschool, Hartgerink, gaf daar een cursus. Een cursus die later door het AKG (Ambachtelijk Korenmolenaars Gilde) is overgenomen. In de jaren 70 was dat nog een cursus die door hem gegeven werd, op een aantal avonden in Wageningen. En ik herinner me dat ik daaraan mee gedaan heb, met veel plezier. En daar veel geleerd heb. En die cursus malen met stenen, daar waren verschillende mensen aanwezig die later nog een belangrijke rol hebben gespeeld in de Nederlandse molenwereld, maar ook in de Belgische. Want de bekende Vlaming, Paul Bauters, die veel schitterende boeken heeft geschreven over molens, zat daar ook. En die kwam al die avonden met zijn auto uit Brussel, hij was vrederechter, kantonrechter zouden wij zeggen, overgereden om daar een paar uur lang de lessen van Hartgerink te volgen. En dan reed hij 's avonds weer terug naar Brussel. En daar heb ik verschillende goede contacten

aan overgehouden, maar ook veel geleerd. Dat was één poot van mijn korenmolensbelangstelling. Maar anderzijds heb ik ook altijd het willen kennen, het proces. En willen bestuderen in zijn historische ontwikkeling. En ik heb al geschreven over Franse molenstenen bijvoorbeeld, waarvan ik het voorkomen in Nederland en het gebruik heb onderzocht, in een bepaald type molenstenen is dat. Maar nu zijn we dan met een aantal auteurs ook bezig, al een aantal jaren moet ik zeggen, het vlotte tot dusver nog niet, om een boek te maken over molenstenen. Dat wordt de titel, denk ik, ook, molenstenen. De ontwikkeling van de molensteen. Vanaf de prehistorie tot aan 1950, want toen hield het zo ongeveer op. En dat boek hoop ik wel dat dat in 2023 ervan kan komen. We zijn met een clubje auteurs nu heel ver gevorderd.

SP1: En klopt het ook dat heel veel Brabantse molenaars wel bij jou aankloppen als ze iets over molenstenen willen weten?

SP2: Een aantal molenaars, en bij een aantal molens ben ik ook geweest, hebben mij wel gevraagd om advies of hulp wanneer een steen niet goed maalde of om de steen te scherpen. Maar dat is toch beperkt gebleven, want lang niet alle vrijwillige molenaars malen, zoals je weet. En als dat niet gebeurt, heeft het ook weinig zin om daar veel aan de stenen te doen. En ik heb ook wel voorbeelden gehad waar we geprobeerd hebben om die stenen open te breken, zoals het dan heet in Brabantse termen, of open te leggen. Naar de stenen te kijken en die eens onderhanden te nemen. En dan werden ze weer dichtgelegd en dan gebeurde daar vervolgens niks mee. Dat is ook teleurstellend. Ik doe dat de laatste tijd minder. En dat hoeft ook niet. Maar ik probeer altijd wel, ook in de opleiding tot vrijwillige molenaars, waar ik ook nog een rol in heb gespeeld als docent, een aantal jaren, nu ook niet meer, aankomende vrijwillige molenaars te stimuleren om ook de stenen te gaan gebruiken en om niet alleen de wieken te laten draaien, maar ook op zijn minst af en toe eens de stenen graan te laten malen.

7. Jan_Scheirs_De betekenis van en zijn rol in het Ambachtelijk Korenmolenaars Gilde	
Aantal minuten:	6
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

SP1: Jan, een korenmolenaar in hart en nieren. En als je over de korenmolenaar spreekt, dan spreek je automatisch ook in de molenwereld over het Ambachtelijk Korenmolenaars Gilde. Ik mag aannemen dat je daar ook lid van wilde worden. Maar ik begreep ook dat dat niet zo eenvoudig was om daar toe te treden.

SP2: Nee. Ik ben in 2001 lid geworden van het AKG. Ik had dat al veel eerder willen doen. Ook aangemoedigd door Arnold Voet hier op de molen van Ravenstein, die de eerste penningmeester was van het AKG, nadat het in 1976 was opgericht, en zei: 'Kom er toch bij.' Maar dat bleek toch een ander verhaal te zijn. En dat was niet zo makkelijk als hij deed voorkomen. Dat AKG bestond, behalve uit een paar oude rotten, die het maar een paar jaar hebben volgehouden in het bestuur, maar ook vooral uit jonge mensen, nieuwe molenaars die een beroepsvereniging wilden oprichten en dat vak verder ook bij zichzelf wilden houden. Het was een heel besloten club, die de meeste vrijwillige molenaars, die af en toe ook een zakje maalden, als beunhazen beschouwden en die eigenlijk niet bij hun club wilden hebben. Zo heb ik het - helaas - 25 jaar ervaren. Want ik had graag van hen willen leren en van wat zij in te brengen hadden, maar ook van de sfeer als

korenmolenaars onder elkaar. Dat heeft een tijd geduurd voordat er een verandering optrad in die club. En in 2000 verscheen er voor het eerst eigenlijk een publicatie in de Gildebrief, het orgaan van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars, waarin serieus werkende amateurs toch toegelaten konden worden tot de club, mits zij natuurlijk een ballotage ondergingen. Want een ballotage is een belangrijk criterium, waarbij je door drie deskundigen, heren altijd nog, dames zijn er nog niet veel bij de club, ondervraagd werd, doorgezaagd werd, urenlang, om te laten zien dat je veel wist en veel kon wat betreft het korenmolenaarsvak. Ik ben daar omstreeks 2001 als gezelschap toegelaten. En later, als je een aantal jaren verder bent en je ontwikkelt je en je laat ook zien dat je het kunt, dan kun je ook geballoteerd worden tot meester-molenaar. En dat is mij uiteindelijk in 2016 ook gegund geweest. En ik ben met heel veel plezier nu meester-molenaar, maar ook bestuurslid geworden inmiddels van het dagelijks bestuur van dat Ambachtelijk Korenmolenaars Gilde.

SP1: En waarom heb je dat gedaan, dat je ook tot het bestuur wilde toetreden?

SP2: Ik zag dat het AKG een steeds belangrijker vereniging zou kunnen worden in de Nederlandse molenwereld. En ik denk dat nu, nu we midden in de landbouwcrisis zitten, met een landbouwtransitie ook voor de deur, ook als een extra uitdaging voor de toekomst die nu voor ons ligt, voor steeds meer molens in de toekomst er een kleinschalige mogelijkheid is om met de molen meer te gaan malen en om misschien ook wel de kost mee te verdienen. Maar goed, dat zal de eerstkomende jaren ... Die zullen dat uit moeten wijzen. Maar ik dacht: ik kan daar misschien een bijdrage aan leveren, maar ook, ik had meer tijd gekregen. Ik heb altijd gewerkt als psycholoog, onderzoeker eerst, docent daarna, aan de Universiteit van Tilburg. Ik heb dat altijd wel parttime gedaan. Dat wil zeggen, vier dagen in de week, want ik moest een dag overhouden om ook wat molenwerk te kunnen doen. Anders had ik dat nooit kunnen opbrengen, allemaal. En ik zag toen mijn pensioen aankomen en dacht: ik krijg wat meer tijd, laat ik eens vragen of de club misschien behoefte heeft aan een extra DB-lid. Dat ben ik geworden, met de speciale taak om de ballotages dan verder vorm te geven en te organiseren, maar ook om de nieuwe korenmolenaarsopleiding van de grond te brengen. En daar zijn we nu ook hard mee bezig. Er ligt een projectvoorstel om binnen nu en een paar jaar de nieuwe opleiding tot korenmolenaar te gaan inrichten. Ik vertelde straks al dat we begonnen zijn in de jaren 70 al met de cursussen die de oud-leraar Hartgerink nog in Wageningen gaf. Later is door een volgende club, waar Hans Titulaer een belangrijke rol bij heeft gespeeld en ook Hans Dobbe, molenaar in Wageningen, dat voortgezet, die cursus, in een iets andere vorm. En nu lijkt daar ook, door de leeftijd van die betrokken mensen, een eind aan te gaan komen op korte termijn. En wij willen dat vervangen door een nieuwe korenmolenaarsopleiding. En met het vormgeven daarvan zijn we nu hard bezig.

SP1: En heb je daar ook zelf specifieke ideeën over, over hoe die opleiding eruit zou moeten zien?

SP2: Die moet voor een deel voortbouwen op wat er al is. Met name praktische ervaring opdoen, maar ook theorie bestuderen over molenstenen. Het belangrijkste instrument in de machine die de korenmolen is. Maar er moet ook meer warenkennis bijkomen, want er worden steeds meer eisen gesteld aan de kwaliteit van meel en de gezondheidsaspecten. Ik denk dat daaraan nog wat extra aandacht moet worden besteed. Maar vooral moet er ook meer praktische ervaring worden opgedaan, in die opleiding, op een werkende korenmolen. Want veel vrijwilligers in de huidige opleiding tot vrijwillig molenaar, leren niet meer met molenstenen te werken. Terwijl dat vroeger ook niet vanzelfsprekend was, maar

Transcriptie iconengesprek met Jan Scheirs

wel veel makkelijker werd gedaan, omdat er nog veel oude vakmolenaars in leven waren, zoals hier in Ravenstein Voet, die op 65-jarige leeftijd nog steeds wat zakjes maalde en ons daarmee, de nieuwelingen, de jonge mensen, heeft kunnen inspireren en een voorbeeld heeft kunnen geven.

8. Jan_Scheirs_De kwaliteit van het korenmolenaarsambacht en het product	
Aantal minuten:	3
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

SP1: Jan, je stipte het al in een eerdere fase aan, over de deskundigheid van de korenmolenaar. Is die, vergeleken met 2000, toegenomen nu of zijn er andere eisen voor die deskundigheid van de molenaar nodig? En misschien dat je aansluitend ook nog iets kan zeggen over de kwaliteit van het product. Is daar nog een ontwikkeling in geweest, van 2000 tot nu? Kun je daar iets meer over vertellen?

SP2: Daar zijn wat beide zaken betreft belangrijke ontwikkelingen geweest, denk ik. Speerpunten van het Ambachtelijk Korenmolenaars Gilde zijn deskundigheidsbevordering en kwaliteitsbewaking. Dat moet ook zo, denk ik, voor een beroepsvereniging. En zelfs als we die kant opgaan die we nu aan het opgaan zijn, dat je een mix wordt als vereniging van beroepsmolenaars enerzijds, die er de kost mee verdienen, en serieus werkende, professioneel werkende amateurs daarnaast. Want die mix van leden zullen wij in de toekomst steeds meer krijgen, denk ik. We hopen dat we alle twee de categorieën er als lid bij kunnen houden. Maar er zijn nogal wat meer eisen gekomen waaraan de serieus werkende korenmolenaar moet voldoen. En tot het jaar 2008 was er bijvoorbeeld geen hygiëncode. Eigenlijk deden we maar wat. Je kon bij een willekeurige boer, die graan geteeld had, dat graan gewoon meenemen en vermalen en aan een bakker verkopen. Natuurlijk waren er binnen het AKG al wel laboratoria actief, die elk jaar het graan testten op bakkwaliteit, maar met name extra eisen op het gebied van gezondheid, die zijn er de laatste tijd bijgekomen. 'DON' is bijvoorbeeld een belangrijke schimmel, waaraan het graan niet onderhevig mag zijn. En dat moet volgens de hygiëncode getoetst worden. Je kunt niet zomaar meer alles gebruiken aan graan. Je moet ervoor zorgen dat het ook goed is wat bakkwaliteit betreft, maar ook goed wat gezondheidsaspecten betreft. En binnen het AKG is het zo dat, al langere tijd trouwens, de eis bestaat dat alle leden een keer per jaar hun meel- en hun graanmonsters insturen en die laten onderzoeken. En dat wordt collectief besproken. Daar leren we allemaal van. En dan wordt er gekeken naar zowel de maalkwaliteit, de bakkwaliteit als de gezondheidsaspecten van dat graan en dat meel. En dat is toch wel een kwaliteitswaarborg, denk ik, die er nu is en die er een aantal jaren veel minder sterk was. En wij moeten daar natuurlijk in onze opleiding, zei ik straks al, meer rekening mee houden, door daar informatie over te gaan verstrekken aan toekomstige molenaars.

9. Jan Scheirs_Het schrijven over molens	
Aantal minuten:	12
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

Transcriptie iconengesprek met Jan Scheirs

SP1: Jan, je hebt over jou en je molenaarschap, je praktische molenaarschap, gesproken, maar je hebt ook veel over molens geschreven. En het schrijven zat er al vrij snel in. Kun je vertellen waarom je eigenlijk over molens hebt geschreven?

SP2: Ik denk dat alles in het leven begint bij interesse. En die interesse heeft gemaakt dat ik me daar graag in wilde verdiepen. En als je je in iets verdiept, dan doe je er ook meer kennis over op. En dat houdt nooit op. Daar komen nog steeds door wat je ontdekt meer vragen boven water dan die je beantwoord hebt. En dan is er een moment dat je dat wilt delen met een ander, maar misschien is nog belangrijker om die zaken op een rijtje te zetten, voor jezelf. En ik heb gemerkt dat door het schrijven daarover dat laatste dus ook gebeurt. Dat ik dan pas een goed overzicht krijg van hoe zitten de zaken in elkaar en hoe hangt alles met alles samen? Dus door het verhaal op te schrijven krijgt het ook orde en duidelijkheid in mijn eigen hoofd. En dan, ja daarnaast natuurlijk de noodzaak om vast te leggen, om te documenteren. En als derde argument om te schrijven daarover geldt dan toch ook nog dat ik graag diezelfde interesse, dat enthousiasme, dat ik heb ook wil overbrengen op anderen. Door uit te leggen, ja, waarom ik vind dat iets is zoals het is. Dus altijd de argumenten geven bij wat je beweert en dan hopen dat anderen zeggen: 'Zoals Scheirs het ziet, zo zie ik het ook. Het is waar, hij ziet het goed.' En al die argumenten samen maken dat ik inderdaad aan een paar boeken heb meegewerkt en aan artikelen ook die ik over molens gepubliceerd heb.

SP1: En voor wie schrijf je dan eigenlijk het meest?

SP2: Ik schrijf voor degene die, we noemden het woord al twee keer eerder geloof ik, voor degene die interesse heeft. En die moet er dus wel zijn. En misschien mag ik dan de link leggen ook met het vrijwillige molenaarschap. Als ik naar de vrijwillige molenaars kijk die, vroeger ook al, maar nu misschien in nog meer, in nog hogere mate om me heen zijn, dan zie ik bij lang niet alle vrijwillige molenaars interesse. Ze hebben wel belangstelling om een hobby uit te oefenen, maar de passie die ontbreekt soms. En dan is de interesse onvoldoende om verder te gaan, om er echt alles van te willen weten. En voor die mensen die die interesse niet hebben, schrijf ik niet, want dan is alles saai en vervelend. Maar ik schrijf graag voor de mensen die er meer van willen weten. En dat is noodzakelijk, ja, niet iedereen. Het is een beperkte groep, binnen de in molens en cultuurhistorie geïnteresseerden.

SP1: Ja. En je hebt een aantal boeken geschreven. Welke boeken? Kun je er een paar noemen? En wat betekenen die boeken voor jou?

SP2: Ja, om even terug in de tijd te gaan en nu te beginnen is pas de zoveelste druk van Stokhuyzen, 'Molens altijd in beweging' uitgekomen. Ik heb aan de herziening van het boek van Stokhuyzen bij de vorige druk al, daar heb ik intensief aan meegewerkt. En nu is de laatste druk dan weer een up to date brengen daarvan geweest. Daar heb ik met plezier aan meegewerkt, maar samen met veel anderen. En zoals ik eerder al gezegd heb, werk ik altijd graag met anderen samen. Ik ben niet iemand die dingen alleen, als individu, tot stand kan brengen. Geldt ook voor de boeken die ik geschreven heb. In 2007, het Jaar van de molens, heb ik nog meegewerkt aan het Tilburgs Molenboek, dat behalve over molens ook gaat over maalderijen en meelfabrieken en daarin eigenlijk wel een uitzondering is geweest. Want meestal gaat het alleen over wiekendragers en daar hebben we toch een iets bredere sociaal maatschappelijke geschiedenis kunnen beschrijven van alle 45 molens en maalderijen die ooit in de stad Tilburg aanwezig waren en waarvan nou helemaal niks over is. Dus dat vond ik een heel belangrijke uitgave. En in 1994 al, dan gaan we nog wat verder terug, het boek over de standerdmolen dat wij met drie schrijvers toen hebben gemaakt. En waar ik, ja met de kennis van nu toch

alsnog wel heel tevreden over ben, omdat het toen heeft vastgelegd wat wij over dat molentype, het oudste van Nederland, wisten. En dat was eigenlijk nog niet systematisch gebeurd. En dat boek heeft aanvankelijk een beetje een moeilijke start gehad. Het was misschien te zakelijk, te alomvattend en te encyclopedisch geschreven. Want daar staat me een hoop feitelijk materiaal in, daar word je niet goed van. Maar toch zijn die 1800 exemplaren wel verkocht geraakt. En nu hoor ik van veel mensen terug, achteraf, die daar in lezen, geïnteresseerden, vrijwillige molenaars, maar ook mensen buiten de vrijwillige molenaarswereld, dat ze dat toch wel een waardevol boek vinden waar ze nog veel aan hebben. Ook nu nog, na bijna 30 jaar. Dus daar ben ik trots op, op die boeken die ik samen met anderen heb kunnen schrijven.

SP1 Nou mooi Jan. En dat was een poosje geleden waar je het nu over hebt, maar anno 2022 ben je toch aardig actief in het blad De nieuwe Molenwereld. Echt wel een blad met autoriteit voor de molenmensen in ons land. Hoe is dat zo ontstaan, dat je bij dat blad betrokken bent geraakt?

SP2 Ja natuurlijk was ik abonnee op het blad ten tijde van Johan Bakker (molendeskundige red.), die dat eigenlijk alleen deed al die jaren en kennis en inzet had die niet te evenaren zijn geweest, door niemand. En dat was ook de reden dat het blad ophield te bestaan toen Johan ziek werd en daarna stierf. Wij hebben dat met twee mensen, Ton Meesters en ik, weer nieuw leven ingeblazen in 2018. Een jaar eerder zaten we al met z'n tweeën bij elkaar en toen hebben wij gezegd: 'Het is te gek dat zo'n goed molenblad er niet meer is'. Wij hebben contact gezocht met het bestuur van de Stichting Molenwereld, dat dat blad uit had gegeven en zijn overeengekomen om het weer opnieuw te gaan doen, in een andere vorm, twee keer per jaar maar en wel met een groter aantal pagina's. Dus het zijn echt boekjes geworden die we twee keer per jaar uitgeven. En dat is een groot succes mag ik inmiddels zeggen, want nadat Ton en ik daar de eerste jaren er met z'n tweeën aan hebben gewerkt hebben wij de redactie weten uit te breiden naar inmiddels maar liefst vijf mensen. We hebben op een oproep in dat blad om een redacteur verschillende aanmeldingen gehad van allemaal goede mensen. En we zitten inmiddels dus met een redactie van vijf mensen en een bestuur op de achtergrond dat ons werk faciliteert, mogelijk maakt. Dus ja, Ton en ik, we zijn erg tevreden mensen dat het tiende nummer er nu aan gaat komen en dat we een abonneebestand hebben van 800 mensen.

SP1 Maar toen je het stokje dus overnam van Johan Bakker, om het maar even zo te formuleren, had je ook iets voor ogen voor het blad. Wie moest dat blad bedienen, zeg maar? Kun je daar iets over vertellen van hoe jullie daar... Welke ideeën jullie hadden toen jullie eraan begonnen? Hoe het blad gevuld zou moeten worden?

SP2 Ja, we wilden voortgaan in de traditie van Johan Bakker qua uitvoering en inhoud. Om met de inhoud te beginnen: wij wilden artikelen met diepgang en met ruimte ook om het verhaal te vertellen en de argumenten daarachter te verschaffen. Dus artikelen die wat langer mochten zijn. En je ziet als je naar de verenigingsbladen van De Hollandsche Molen en van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars kijkt, dat daar artikelen in staan die noodgedwongen korter zijn. Daar hebben wij niet voor gekozen. Wij vonden dat we het gehele verhaal moesten vertellen met de argumenten daarbij. En daarnaast wilden wij een hele mooie uitvoering, mooi gedrukt, grote foto's, goede passende bijschriften bij zowel historische als hedendaagse foto's, zodat een blad, dat je weer in druk uitgeeft, goed voelt, lekker ruikt en er mooi uitziet. Want dat moet. Als je dat niet doet, dan kun je net zo goed een digitaal bestand publiceren. Dus daar hebben wij naar gestreefd en ja dat heeft dus succes gehad, zoals ik net vertelde. En jouw andere vraag: 'Voor wie deed je

dat?' Ja, eigenlijk kom ik dan voor de zoveelste keer op mijn eerdere uitspraak dat het voor de geïnteresseerden is in het onderwerp en dat blijken dus voor een groot gedeelte molenliefhebbers te zijn, molenaars, maar ook mensen met een bredere cultuur-historische interesse die ook al geabonneerd zijn op natuurmonumenten; of een provinciaal landschap; of een stichting of een vereniging die oude kerken of kastelen onderhoudt. Die mensen, dat publiek, die zitten ook onder onze lezers. En het is dus gemixt. Voornamelijk molenliefhebbers, maar mensen die wat verder willen gaan dan alleen de oppervlakte.

SP1 En herkennen we ook in het blad de Jan Scheirs die mensen wil enthousiasmeren?

SP2 Ja, ja dat probeer ik steeds wel. Dat zit in mij, denk ik, en dat enthousiasmeren probeer ik te doen om voor mezelf het idee te krijgen dat ik dus niet de enige ben die iets waardevol vindt, maar ook om het vooral continuïteit te geven. Dat als ik enthousiast ben over iets, dat het idee wordt opgepikt door anderen die dat ook kunnen doorzetten. En dat is iets wat ik in al mijn acties probeer, of ik nou praktiserend molenaar ben op een molen of ik werk mee aan de redactie van een blad waar we nu dus weer een uitbreiding voor hebben gevonden waarmee de toekomst is veilig gesteld. Ik probeer altijd enthousiasme bij anderen te kweken om te zorgen dat het doorgaat.

SP1 Ja, dus...

SP2 Dus opvolging te creëren. Dat is wat ik steeds probeer. En dat lukt goed.

SP1 Ik wou net zeggen, want als ik jou zou vragen van: heeft dit blad toekomst? Dan zeg je volmondig ja als we op deze voet doorgaan?

SP2 Helemaal. Bestand van tien actieve mensen, redactieleden en bestuursleden, die het blad een warm hart toedragen en daar hard aan werken. Een ledenbestand van 800, mag nog wat groeien, maar we weten uit het verleden dat het heel moeilijk is om zo'n blad een veel groter abonneebestand te laten hebben, maar duizend is iets wat we haalbaar achten.

10. Jan_Scheirs_Overstap naar De Nijverheid in Ravenstein en nieuwe doelen	
Aantal minuten:	7
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

SP1: Jan, we zitten hier nu in Ravenstein, eigenlijk bij de Molen van Ravenstein. En je bent dus overgestapt van de Kerkhovense Molen, waar je echt, nou, hoeveel jaar is het wel niet, daarbij gezeten hebt. En toch ben je hier naartoe gegaan. Wat was de reden om hier naartoe te gaan en wat wil je met de Molen in Ravenstein bereiken?

SP2: Ik ben hier naartoe gegaan, twee jaar geleden, omdat ik 41 jaar lang in Oisterwijk op de Kerkhovense Molen had gewerkt en daar was de taak eigenlijk klaar, als ik het zo mag zeggen. We hadden dus die vrijwilligersorganisatie, waar we eerder over gesproken hebben, opgebouwd met heel veel mensen en heel veel activiteiten, een malende molen hadden we ervan gecreëerd, van een molen die 40 jaar eerder gewoon leeg en stil stond en een paar jaar daarvoor zelfs nog jeugdhoeve was, die niet eens kon draaien. Dus dat was niet niks, dat was een prestatie van jewelste die ook, ja, die was afgewerkt, die was klaar. Dat was één,

en het draaide goed. Ik wilde zelf ook eigenlijk wel bevrijd worden van de last die ik de laatste jaren meer op mijn schouders was gaan voelen van het elke zaterdag daar moeten zijn, want ik ben 40 jaar lang elke zaterdag op de molen geweest, enkele uitzonderingen daar gelaten. Ik wilde dat graag aan anderen overlaten, die dagelijkse zorg voor het maalbedrijfje, daarnaast zat ik ook nog in het bestuur. Maar ik ben ook zelf een nieuwe fase in mijn leven ingegaan. Ik zat twee jaar geleden vlak, tweeënhalf jaar geleden vlak voor mijn pensioen, er kwam dus meer vrije tijd aan. Ik had een nieuwe partner ontmoet aan de andere kant van het land en we hebben onszelf afgevraagd of we, in het samenwonen dat we wilden gaan doen, wel in Hilvarenbeek wilden gaan wonen of in Groningen, of ergens daartussenin. Bij die laatste mogelijkheid, ergens daartussenin, hebben we ook aan de omgeving van Ravenstein gedacht, omdat ik daar nog goede herinneringen had liggen uit de jaren 70, zoals ik verteld heb, toen ik hier als leerling begonnen ben. Al die dingen samen hebben mij ertoe gebracht om na al die jaren met een gerust hart afscheid te nemen in Oisterwijk en hier te beginnen. En als je dan jezelf afvraagt: wat wil je hier nog? Want ik ben binnenkort 69 en dan is het perspectief ook niet zo heel erg lang meer wat je als actief molenaar nog voor je hebt, dan wil ik eigenlijk meer leven in deze molen brengen, wat ook goed kan, want hij is technisch goed ingericht, staat mooi op de wind, de hoogste molen van Brabant, een van de mooiste ook, denk ik, maar dat is heel subjectief. Maar in ieder geval, er kan mee gewerkt worden, laten we dat dan ook doen, was mijn bedoeling. En...

SP1: Gebeurde er ook niet veel dan, op dat moment?

SP2: Er werd gemalen, maar niet veel. En dat had ook te maken met een gat dat er gevallen was na het overlijden van de vorige vrijwillig molenaar die hier vanaf de jaren 80 heel veel heeft betekend in de Molen van Ravenstein, Bart Tonies die de molen ook heeft laten restaureren en er goed voor gezorgd heeft, dat de stichting hem heeft overgenomen van de laatste molenaarsfamilie Voet. Die man is gestorven in 2019 en toen is het hier niet echt tot stilstand gekomen, maar wel heel rustig geworden. En er kon wat meer leven in de brouwerij komen, hier, vond ik. Dat heb ik willen doen en daarmee zag ik ook de kans schoon om ook het vak een beetje als hobby, dat nog steeds, uit te oefenen op een molen die mij dus vertrouwd was en waar ik wel een binding mee voelde. Nou, dat wil ik nog enkele jaren doen en daarbij hopelijk ook weer, zoals we eerder gezegd hebben, anderen stimuleren om dat te blijven voortzetten, ja, en dan, na verloop van tijd, als het niet meer kan, ook met een gerust hart hier afscheid nemen.

SP1: Begon je hier in je eentje ook?

SP2: Nee, nee, nee, nee, Bart Tonies was dus overleden, vertelde ik. Er was hier natuurlijk op de achtergrond een bestuur van die molenstichting, dat mijn bedoelingen onderschreef, en er waren ook een aantal geslaagde vrijwillige molenaars en molenaarsleerlingen op de molen actief. Maar die leeftijd van die leerlingen, die was ook niet meer laag en een aantal molenaars in opleiding heeft eigenlijk ook aangegeven dat ze niet de ambitie hebben om ook een geslaagd vrijwillig molenaar te worden, dus was hier nog veel te doen.

SP1: Juist. En wat heb je gedaan sinds je hier bent aangetreden om dat...

SP2: Ik heb vooral gezocht naar afzetmogelijkheden voor molenmeel, en dat viel niet mee. Maar inmiddels kan ik zeggen dat we daarin geslaagd zijn en dat we ook precies de goede afnemers hebben gevonden, waardoor we hier op beperkte schaal, dus niet bedrijfsmatig, maar op beperkte schaal molenmeel kunnen

Transcriptie iconengesprek met Jan Scheirs

produceren dat aan de eisen voldoet en waar we dus weer trots op kunnen zijn dat het een mooi product is.

SP1: Hoe groot is de ploeg hier, de vrijwilligersploeg?

SP2: Ja, er zijn in totaal vijf mensen betrokken als actieve molenaars, waarvan er drie een diploma hebben.

SP1: Kijk aan, en zo is het ook voldoende voor de toekomst ook, of zie je nog...

SP2: Nee.

SP1: ...meer potentie in deze molen?

SP2: Nee, nee. Daar moeten nog ontwikkelingen die ik al aangaf, dat sommigen niet de ambitie hebben of niet de tijd om door te gaan, of om nog een tandje bij te zetten, maar ook door de leeftijd van anderen, en van mezelf inclusief, moeten wij naar nieuwe molenaars zoeken en dat doen we ook, en ook dat is geen makkelijke taak, zoals nergens.

11. Jan_Scheirs_Verleden en toekomst molenproduct en molenaarsambacht	
Aantal minuten:	12
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

SP1: Jan, we zijn bijna aan het eind van ons gesprek. En ik wil toch heel graag weten hoe jij het korenmolenaarsambacht ziet. Het is misschien wel aardig om eens even terug te kijken en ook straks vooruit te kijken van, kun jij een ontwikkeling aanwijzen van de beleving vooral als korenmolenaar toen jij begon, eind jaren 70, begin jaren 80 van de vorige eeuw, en hoe dat nu zit. Hoe het korenmolenaarsambacht nu wordt beleefd. Kun je daar iets over vertellen?

SP2: Toen ik begon, was het Ambachtelijk Korenmolenaars Gilde net in oprichting. Dat waren enkele jonge mannen die het als beroep wilden gaan uitoefenen. Daarnaast waren er vrijwilligers, zoals ik, die het in hun vrije tijd en op bescheiden schaal ook wilden doen. Dat is nu eigenlijk, in deze tijd, nog steeds zo, dat we die twee categorieën hebben. Ik zie wel dat dat hetzelfde is gebleven, maar dat er ook nu extra kansen in het verschiep liggen. Dat denk ik al heel lang. Maar ontegenzeggelijk is het toch zo dat er bij de bevolking, begonnen al in de jaren 70, maar nu in toenemende mate, belangstelling is en groeiende is voor duurzaam geproduceerd voedsel. En graan en meel dat uit de eigen streek komt en kleinschalig bereid wordt en ander brood oplevert dan het standaard industriebrood dat wij voor dumprijzen het liefst in de supermarkt willen kopen. Dat moet er natuurlijk allemaal ook zijn, dat laaggeprijsde standaardbrood met graan en meel dat vaak uit het buitenland komt. Maar ik denk dat die andere categorie, die ik net eerst noemde, dat daar steeds meer belangstelling voor ontstaat. Dat zien we ook rondom ons heen. En die belangstelling groeit daarin. Is nu even gedempt door de crisis, als we hem zo mogen noemen. Toegenomen prijzen van graan en meel en brood door de oorlog in Oekraïne. En ook de toegenomen energieprijzen, waar we het al eerder over gehad hebben. Maar ik denk dat dat tijdelijk is. En dat van die belangstelling zal blijken dat die straks doorzet. Dat samen met de landbouwtransitie, die er ook in mijn visie zal komen. Welke kant die precies op zal gaan, weten we niet. Maar het moet ertoe leiden,

denk ik, dat met name op zandgrond, in het zuiden en het oosten van het land en voor een deel in het noorden, dat daar grasland en maisakkers omgeturnd kunnen gaan worden naar akkerland. En wij weten inmiddels als kleine molenaars dat op die zandgronden ook broodgraan geteeld kan worden. Spelt doet het er goed. Rogge is al eeuwenlang standaardgewas. Het is niet meer bekend en het wordt niet meer gegeten, maar rogge groeit ook goed op zandgrond. En dan hebben we recentelijk ook gemerkt dat tarwe, als je bepaalde rassen en bepaalde groeiomstandigheden kiest, ook een goed bakkend meel op kan leveren, als het op zandgrond gekweekt is. Ik zie allerlei mogelijkheden voor toegenomen graanproductie op die gronden waar nu nog weilanden en maisakkers zijn, ten behoeve van de veeteelt. Ik denk dat daar een positieve impuls vanuit zal gaan, om ook het korenmolenaarsambacht iets meer levenskracht, iets meer toekomst te geven. Niet dat alle zeshonderd korenmolens in Nederland daarvan zullen gaan profiteren, in die zin dat er allemaal beroepsmensen op zullen kunnen komen. Maar ik denk dat meer molens in bedrijf zullen kunnen komen, als we over twintig jaar kijken, in bedrijf zullen zijn dan nu. En als daar behoefte aan is, als er aan het eind van de keten getrokken wordt en dat mensen naar het meel vragen, dan komt het personeel, de molenaars vanzelf ook. Daar ben ik van overtuigd.

SP1: Jan, je hebt het nu gehad over het product wat nog potentie heeft voor de molenaars in de toekomst. Maar ik wil ook graag weten van, kun jij nog aangeven wat het verschil was tussen de vrijwillige korenmolenaar uit jouw begintijd en de vrijwillige korenmolenaar van nu. Zit daar een verschil in, in de benadering?

SP2: Ja, maar ik zeg dat niet zonder dat ik daar lang over heb moeten nadenken, want natuurlijk was die vraag al eerder bij mij opgekomen, Ed. En in een voorgesprek hebben wij het daar ook wel over gehad. Ik heb daar ook over kunnen nadenken. Het was ook nodig, want het was niet zo duidelijk wat precies die verschillen zijn. Ik heb eerst gedacht dat het iets te maken had met de ambitie, de belangstelling, de houding van de vrijwillige molenaar toen en nu, waarbij als ik naar bepaalde vrijwillige molenaars kijk, denk van: die doen het als hobby. Die steken daar enkele uren per week of per twee weken in, zoals ze ook kunnen gaan vissen of naar het café gaan om te biljarten en daarna weer huiswaarts keren. Tevreden dat ze hun paar uurtjes plezierig, in sociaal opzicht, aangenaam met anderen hebben kunnen doorbrengen. Terwijl je ook naar die bezigheid van het vrijwillig molenaarschap kunt kijken als een passie, als iets wat je grijpt, als iets wat je niet meer loslaat. Het zal duidelijk zijn dat dat laatste eigenlijk voor mij heeft gegolden. Het heeft mij bij de keel gepakt toen ik geconfronteerd werd met de malende molen en nooit meer losgelaten. Terwijl ik ook vaak zie dat bij anderen het inderdaad meer het karakter van een hobby heeft, die over drie jaar over kan zijn, waarbij ze dan een andere hobby gaan beoefenen. Maar dat is niet iets wat het onderscheid uitmaakt, volgens mij, tussen 1976 en 2022. Want mensen die er intensiever mee bezig waren en meer gepassioneerd waren, die had je toen, maar je had net zo goed, en nu ook, mensen die het als hobby beschouwden en als het nieuwtje ervan af was na een paar jaar weer de brui eraan gaven. Dat is niet het verschil. Dat is het verschil wat altijd is gebleven tussen twee categorieën mensen, die zich tot de molen hebben gewend. Wat het grote verschil misschien wel is, dat is dat mijn generatie en ikzelf toen nog geconfronteerd zijn, beland zijn in een wereld waarin nog oud-vakmolenaars leefden. En als ik naar mezelf kijk, dan waren die zelfs nog actief. Ik heb verteld hoe molenaar Voet hier in Ravenstein nog op de molen stond te malen in 1976. Hoe hij, wat ik nog niet verteld heb, als hij een keer niet kon, een andere molenaar hier uit hetzelfde stadje Ravenstein, Van Aarssen, die uit het dorp Zeeland afkomstig was ... En de familienaam Van Aarssen is heel erg bekend in deze regio, want die hebben verschillende molenaars opgeleverd. Hoe die bejaarde Michel van Aarssen ook werd ingevlogen om ons nog onder zijn hoede

te nemen en ook stond te malen, hier op deze molen en anders op zijn eigen molen in Oss. En zo kan ik nog tien andere namen noemen van mensen die ik heb gekend, oud-molenaars, die ik heb gesproken, die soms nog actief op de molen wilden staan, en anderen die met ons op reis gingen of met ons kwamen praten en ons op die manier kwamen inspireren om dat vak weer op te pakken. Dat is een verschil, want die categorie molenaars is helemaal weg, die is dood. En de huidige vrijwilliger molenaars komen daarmee in een heel andere omgeving terecht, als zij voor het eerst op de molen komen. Zij komen terecht in een molen die fysiek helemaal veranderd is, omdat we in het monumententijdperk zijn beland vaak meerdere keren gerestaureerd is, verrestaureerd is ook, waarbij er van alles is veranderd. Het werktuigkarakter van de molen soms helaas verdwenen is. En daar is een monumentaal publiekskarakter soms voor in de plaats gekomen. Niks herinnert nog aan het oude werkpaard, dat die molen in de jaren 70 vaak nog wel was, maar vooral de mensen zijn er niet meer. En degenen die nu op de molen staan, zijn vaak vrijwilligers die het ook niet meer uit eerste hand hebben, maar ook uit de boeken en van andere vrijwilligers. En dat maakt dat de ambiance waarin je komt zo radicaal anders is, dat ik denk dat die inspiratie die toen werd overgegeven en dat gepakt, dat gegrepen worden door het vak, dat dat nu moeilijker te bereiken is dan toen ik op de molen kwam.

SP1: Maar wat je nu vertelt, dat klinkt eigenlijk niet veelbelovend voor de toekomst, voor de beleving van het ambacht. Hoe zie jij dat dan over een jaar of twintig?

SP2: Ik ben optimistisch. Niet van nature, maar in dit opzicht wel, want ik denk dat het om kan slaan. In 1976, toen het AKG werd opgericht, zagen die jongemannen van toen ook toekomst. En zij hebben bewezen dat dat er toen inzat. En ik denk dat dat nu ook kan. Ik denk dat die toegenomen belangstelling voor duurzame en gezonde voeding, waar we het eerder over hadden, over een jaar ertoe kan leiden dat er meer vraag komt naar molenmeel. En dan komen ook de belangstellenden terug. En dan komen de molenaars terug. En als die daar de kost mee kunnen verdienen, want dat is eigenlijk wat ik graag zou zien, dat we er werk van maken, dat het niet alleen maar in de vrijwilligerssfeer blijft, maar dat we er werk van maken, waardoor ze daarmee de kost kunnen verdienen en een bestaan aan kunnen ontlenen. En dan is de toekomst verzekerd.

SP1: Precies. Als vrijwilligers ook zouden worden beloond, zeg je eigenlijk met zoveel woorden, dat zou een enorme stimulans kunnen zijn voor de toekomst van het molenaarsambacht?

SP2: Ik denk dat je vrijwilligers moet belonen, voor het werk dat zij doen. Of het alleen maar is het ambacht, of het alleen maar is het laten draaien van de wieken om een goed ambacht uit te oefenen, maar beloon ze voor de tijd die ze erin steken. Het is waardevol werk, noodzakelijk werk om de molens in stand te houden. En daarnaast moet je meer werk kunnen maken, kunnen creëren voor de beroepsmolenaars. En dat zal vanzelf komen, hoop ik.

12. Jan_Scheirs_Herbouw van de Akkermolen in Hilvarenbeek	
Aantal minuten:	4
Aantal sprekers:	2
Taal:	Nederlands

Transcriptie iconengesprek met Jan Scheirs

SP1: Jan, ik weet dat jij in het verleden nog wel een wens had om de Akkermolen in Hilvarenbeek weer te reconstrueren. Er zijn toen plannen gemaakt, maar hoe staat het er nu bij? Gaan die plannen ook echt gerealiseerd worden?

SP2: Die gaan, wat mij betreft en naar alle waarschijnlijkheid, gerealiseerd worden, Ed. Over een paar weken weten we het helemaal zeker, maar alle seinen staan op groen. En de mensen die het weten kunnen, zeggen: 'Het gaat lukken.' In Hilvarenbeek staat een molen met wieken, dat is De Doornboom. En eentje, een romp van de Akkermolen, een stenen grondzeiler, aan de andere kant van het dorp, die in 1961 af- en uitgebrand is. En die laatste willen wij inderdaad reconstrueren.

SP1: Je hebt daar een bijzondere band mee, met die molen?

SP2: Ik heb daar een bijzondere band mee. Is goed dat je dat zegt, want daarmee komen we terug op het begin van ons gesprek, waarin ik zei dat ik daar met mijn vader al kwam toen ik bij hem voor- en achterop de fiets zat, in de jaren 50. Maar toen had ik alleen maar interesse voor die vrachtwagen daar en niet voor de molen zelf. Maar de belangstelling voor die molenromp is natuurlijk ook onmiddellijk gekomen in 1976, toen ik belangstelling kreeg van molens in het algemeen. En nu gaat daar een gebiedsontwikkeling plaatsvinden, die ons de financiën biedt om de molen te reconstrueren. Het kleine mengvoederbedrijf dat in die romp en de aanpalende bouwen gehuisvest was, wordt gestopt of is feitelijk al gestopt. Dat betekent dat daar huizen gebouwd gaan worden, rondom die molenromp, waarbij de molen zelf niet gesloopt mag worden, want dat is een gemeentelijk monument. Maar waarbij de vraag is opgekomen: kunnen we nog iets meer dan alleen die romp bewaren? En moeten daar, als daar huizen worden gebouwd, per se woningen hoog en vlak bij de molenromp worden gebouwd? Of kun je daar een landschap creëren, waarbij je met je woningen wat verder van de molen afblijft en ze wat lager laat blijven en de molen gereconstrueerd kan worden en weer een echte molen kan worden, die ook weer kan werken. Dat laatste, daar hebben wij een restauratie- en ontwikkelingsplan voor geschreven, dat binnenkort door alle partijen goedgekeurd zal moeten worden. En dat betekent dat vanuit de gebiedsontwikkeling daar, en dat is iets nieuws ... Dat wil zeggen, het feit dat daar wel gebouwd mag worden, maar zo dat het de molenbiotoop niet onevenredig schaadt. Dat uit de gebiedsontwikkeling, de projectontwikkelaars die daar huizen willen bouwen, dat daar geld uit wordt vrijgemaakt om die molen te kunnen reconstrueren. En dat is nieuw, omdat we bij allerlei andere restauraties als het ware met de collectebus rondgaan, fondsen moeten werven, plaatselijke partijen moeten interesseren om te investeren in zo'n restauratie. Nu zeggen we: 'Het moet onderdeel zijn van de gebiedsontwikkeling, waar veel geld mee gemoeid is. Dan kan er ook wel een paar ton af die molen te reconstrueren.' En dat is een idee waar binnenkort, als het aan ons ligt, een klap op gegeven wordt en waar we al jarenlang mee bezig zijn, maar wat nu afgerond gaat worden binnenkort.

SP1: Dat betekent eigenlijk dat zo'n projectontwikkelaar gaat bijdragen aan de reconstructie van een molen?

SP2: Dat is het, ja.